שאול שיף

הנוער הציוני־דתי באינטרנט: תוצאות מחקר

תוצאות מחקר מקיף שנערך באחרונה בפיקוחו של הרב יונה גודמן על הרגלי הגלישה באינטרנט של הנוער הציוני־דתי, יתפרסם בכתב העת "צהר" (בעריכת הרב עוזריאל אריאל), שייצא לאור בימים אלה. עיקריו מובאים להלן.

"הסיבה שבגללה רוב מוחלט של רבני הציבור הדתי־לאומי מחזיקים היום בביתם חיבור לרשת האינטרנט אינה חלילה שחיקה בעקרונות, אלא התפתחות ההבנה בדבר שלל היתרונות שניתן להפיק מהרשת, תוך חסימה של אתרים פסולים. בדומה, רוב מוחלט של הישיבות הדתיות־לאומיות מחזיקות היום אתרי אינטרנט פעילים. במקביל, ישנם יותר ממאה רבנים שונים המשיבים לשאלות ותשובות ברשת, ובאתרים המטפלים בהם הצטברו כמאתיים אלף שו"ת שונות.

"רק מתוך מודעות לברכה שרבים חשים כי קיימת ברשת, ניתן לצאת למערכה נגד סכנותיה הרבות.

"עד היום לא נעשה מחקר יסודי שהתמקד בהרגלי הגלישה של הנוער הציוני־דתי בכלל, ושל התורני בפרט. ניסיון ראשוני כזה נעשה כעת, ותוצאותיו מובאות כאן לראשונה.

"מי שהסכים ליטול על עצמו את ביצוע המחקר הייתה מדרשת עופרה, בליווי של הרב יונה גודמן. היתרון במדרשה היה, שאין מדובר בבית ספר עם אופי מסוים, אלא בגוף גדול שדרכו עוברים מאות רבות של תלמידים ממגוון בתי ספר שונים.

"לסדנת המחקר חובר שאלון ובו 19 שאלות. השאלון הועבר בחודשי הסתיו של שנת תשס"ח לכשמונה מאות תלמידים ותלמידות מעשרות בתי ספר שונים – חטיבות ביניים או תיכונים (ולא יסודיים). 90% מהם היו תורניים (ישיבות תיכוניות ואולפנות). הנתונים הוקלדו ונמסרו לניתוח סטטיסטי מקצועי. מחצית השאלונים שעובדו היו של בנים ומחציתם של בנות.

"עיקרי המסקנות החשובות לנו:

1. ב־5% מבתי התלמידים בישיבות ובאולפנות אין חיבור לרשת, כלומר 95% מבתיהם של תלמידי ישיבות ואולפנות מחוברים לאינטרנט.

2. בכ־78% מהבתים של תלמידי הישיבות והאולפנות אין תוכנת סינון כלל. אצל עוד כ־5% קיימת תוכנת סינון שאינה מופעלת. רק בכ־16% מהבתים קיימת תוכנת סינון פעילה. אצל תלמידי התיכונים הדתיים רק ב־2.4% מהבתים יש תוכנת סינון פעילה.

3. אצל תלמידי הישיבות והאולפנות רק 8% מההורים מגבילים את כמות השעות שילדיהם גולשים. במקביל, רק 4% מהתלמידים והתלמידות זקוקים לרשות הוריהם בכדי לגלוש. כל השאר (96%) גולשים מתי שהם רוצים. אגב, בכל הפרמטרים – בנים מוגבלים פחות מבנות הן בהיקף שעות הגלישה והן בעיתוי הגלישה ובהימצאותם של חסמים. מה שמעיד שההורים מציבים את הגבולות היכן שיותר נוח ולא היכן שיותר נצרך.

4. 28% מעידים על עצמם שהם גולשים שעה ביום. 42% מעידים על עצמם שהם גולשים יותר משעה ביום.

5. 42% מהתלמידים מעידים כי בודדים מחבריהם גולשים לאתרים לא צנועים, 9.5% מעידים כי שליש מחבריהם גולשים כנ"ל, 7.3% מעידים כי מחצית מחבריהם גולשים לשם, 6.4% מעידים כי רוב חבריהם גולשים לשם, ו־6.7% מעידים כי כמעט כל חבריהם גולשים כנ"ל. בסך הכול כ־20% מעידים שחצי או יותר מחבריהם גולשים לאתרים לא צנועים. אם נבודד רק את הבנות, הרי ש־53% מן הבנות מעידות כי אחדים בודדים של חברותיהן לכיתה גולשות לאתרים לא צנועים. 5.8% מהבנות מעידות כי שליש מחברותיהן גולשות לשם, ו־2.7% מעידות כי חצי מחברותיהן גולשות לשם. קצת יותר מאחוז מעידות כי רוב החברות גולשות לאתרים אלו ואחוז נוסף מעיד כי כמעט כולן גולשות לשם. במילים אחרות, בניגוד לדימוי, אף בנות נחשפות לתכנים אלו, אם כי הרבה פחות. אף כאן חשוב לזכור, שחלק מהחשיפה נעשית ללא כוונה תחילה. חשיפתן של בנות לתכנים אלו עולה גם ממחקרים על כלל האוכלוסייה.

6. לשאלה אם קיבלת הדרכה או שיעור הסברה על סכנות הגלישה ברשת: השיבו 84% מבני הנוער כי הם לא קיבלו מאף גורם הסברה על סכנות הגלישה....

למותר לציין, כי האתגרים באינטרנט יותר רחבים מאשר אלו הקשורים לצניעות. הרי יש גם סכנות רבות נוספות: מהימורים דרך הרשת ועד רכישת מידע על דרכי הפקת סמים.

"מהמחקר עולה, כי נכון להיום, רוב בתי הציונות הדתית מחוברים לרשת אך ללא תוכנת סינון, ורוב הילדים והנוער שבהם אינם מקבלים הכוונה חינוכית ביחס לאתגרי הגלישה. נדמה כי לתוך ואקום זה הרוב יכול וצריך להיכנס.

זאת, תוך שאיפה להעצים את מחויבותם להתקין חסמים מועילים בביתם בצד הגברת החינוך הישיר לילדיהם בנושא.

"את טיפוח מודעות הקהילה לנושא יוכל הרב לקדם במגוון דרכים:

1. פנייה ישירה לכלל ההורים. פעם בשיעור, פעם כמאמר בעלון ופעם במכתב המופץ להורים בתיבות הדואר. למותר לציין שזהו קהל היעד העיקרי שדרכו יש לפעול בנידון.

2. פנייה ישירה לנוער ב'פעולה', שיחה מיוחדת בתחילת הקיץ וכדומה.

3. חיזוק מחויבות בית הספר לקסוק בעניין. אם יש לרב השפעה על בית הספר האזורי, ראוי שינסה לעודדו לשוב ולעסוק מדי פעם עם התלמידים בנושא חיוני זה.

נותרה בפנינו שאלה קטנה: מה איך אומרים? (ההורים). "ברוב המקרים, מי שקובע אם יהיה חסם בבית הם ההורים ולא הילדים. אצל רוב ההורים אין בכלל נימוק מדוע הם אינם מתקינים מסנן ומונעים את כניסת הרפש לחדרי השינה של ילדיהם. זה פשוט שילוב של חוסר מודעות ועצלנות. הורים אלו זקוקים שנעזור להם להתעורר. ואת ועוד. המחשב מספק תעסוקה ועניין במשך שעות. גורם זה מפתה הורים להישחק ולוותר על גבולות חיוניים. דווקא משום כך עלינו לסייע להם לגייס כוחות ולבצע את תפקידם ההורי.

במקביל להסברה המיועדת להורים, יש צורך גם בהסברה ישירה לצעירים. מבוגרים הרוצים להתמודד בצורה ראויה עם אתגרי הגלישה היום, צריכים להיות "חמושים בגבורה רוחנית, שאינם צריכים מקל תובלים" (הראי"ה קוק, 'מגד ירחים' לחנדש תמוז).

"דרך האהבה והאמון מבקשת מאתנו לדבר בשפה מאתגרת, תוך הקרנת אמון בילה. יודגש מייד כי אין זה סותר את ההכרה להציב חסמים, אך זה נעשה בלווי מנגינה שאינה מבקשת להפחיד אלא לרומם.

אמנם קיימת בתוכנו מחלוקות היכן בדיוק להציב את גבול הסינון בינינו לבין תוכני המודרנה ומתי לפוסלם. אך בכלל, אנו מוכנים להיעזר בכליה, תוך אמונה שאנו מסוגלים להשתמש בהם לטובה, במקביל להתמודדות מוצלחת עם הסכנות העלולות להיוצר על ידי הימצאותם.

"בהמשך הדרין והלימוד (עם הצעירים) אנו טוענים כי העם זקוק לבשורה המראה כיצד ניתן לחיות חיי תורה בתוך העולם הזה, ולא על ידי פרישה ממנו. רוב העם אינו מוכן לאמץ תורה גלותית הזרודות פרישה מהחיים. מאידך, כאשר חלקים מהעם בוחרים בחיים נטולי תורה, אף הם מתגלים כנטולי נשמה.

המשימה שלקחנו על עצמנו היא להראות, לעצמנו ולעם כולו, כי ניתן לחיות חיי תוכן ומשמעות, חיי תורה ועבודת השם, בתוך העולם הזה...

"יש לשוב ולהדגיש, כי הבחירה בשפה מאתגרת באה במקביל לגלישה דרך חסמים, ולא כתחליף לה. חובה לשים חסמים, מתוך הבנה משותפת כי הם יסייעו בידינו לחיות חיים של טהרה וקדושה, שלהם אנו מסוגלים וכמהים. המנגינה המתלווה להסברה היא של אהבה ולא של יראה, של אתגרים ואמון ולא של פחד וסיפורי ג'יהנום. הצבת גבולות היא עניין קריטי. אך השאלה היא איזו מנגינה תתלווה לכך. האם נדגיש לו כי הוא לא מספיק אחראי או שהוא חסר ניסיון ופלול בקלות לעשות תאונה, או שהמנגינה המתלווה היא של בישחון, תוך אמירה כי אנו יודעים שהוא יודע להיזהר, אחראי ובוגר? יחד נחשוב על הסייגים הנדרשים אשר יסייעו לו לפתח את מיומנותו, תוך אמון בו וביכולותיו".

תקנות הרמ"ק

מתוך ל"ו התקנות של המקובל רבי משה קורדוואירו, שים הלילולא שלו חל בכ"ג תמוז:

◆ לעולם תהא דעתו מעורבת עם הבריות ויתנהג עמהן בנחת ואפילו על העוברים על התורה יתנהג בנחת.

◆ שלא לומר גנאי על שום אדם אפילו על שום בריה ובהמה.

◆ שלא יקלל שום אדם מישראל אפילו בשעת כעסו אלא אדרבה יברך ובזה יתברך "ואברכה מברכיך".

◆ שלא ידבר בבית הכנסת אלא בדברי תורה.

◆ לברך ברכת המזון בקול רם כדי שיאמרו בניו אחריו אות באות מילה במילה.

◆ ליזהר שלא לאכול ביום ראשון בשר ולא תבשיל של בשר ולא יין וליזהר משחוק בו ביום יותר מיום אחר ולהני ביום טוב ור"ח וסעודת מצוה.

◆ ליתן צדקה בכל יום לכפר חטאיו שנאמר: "וחטאך בצדקה פרוק".

◆ ליזהר לשלם נדרו מיד ולא יאחר נדרו שלושים יום.

ספרו "תומר דבורה" נפוץ בעולם הישיבות והלימוד בו מומלץ על־ידי צדיקים כסגולה להשואה ממחלת הסרטן. זכה לגילוי אליהו.